

สรุปรายงานการประชุมนานาชาติเรื่อง
Happiness and Public Policy
ณ ศูนย์การประชุมองค์การสหประชาชาติ
ระหว่างวันที่ ๑๘ – ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๕๐

แนวทางการพัฒนาที่เน้นความสุขมวลรวมประชาชาติ

การพัฒนาโดยเน้นความสุขมวลรวมประชาชาติแทนการเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ ถือเป็น การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการพัฒนาประเทศอันเนื่องมาจากการบูรณาการทางแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่พึงประสงค์ โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาคนและสังคมให้มีความสุขที่แท้จริง อาจกล่าวได้ว่าประเทศภูฏานได้เป็นแบบอย่างและจุดประกายแนวความคิดการพัฒนาโดยเน้นความสุขประชาชาติให้เป็นการรอบและทิศทางในการพัฒนาประเทศ โดยมีปรัชญาพื้นฐานของศาสนาพุทธซึ่งมีความคล้ายคลึงกับแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของไทยมาก จึงสอดคล้องกันดีเป็นอย่างดี ซึ่งกระแสแนวคิดนี้กำลังได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้นในระดับสากล นอกจากนี้ ในวงวิชาการต่างประเทศได้ให้ความสนใจในการวิจัยเรื่องความสุข โดยเฉพาะด้านเศรษฐศาสตร์ความสุขและนโยบายสาธารณะมากขึ้นเป็นลำดับ

ดังนั้น เมื่อแนวคิดนี้เริ่มได้รับความเห็นพ้องจากทุกมุมโลก การพัฒนาดัชนีชี้วัดนอกเหนือจาก GDP จึงมีความจำเป็นรวมทั้งการพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาจะต้องเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาของโลกในปัจจุบันถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องยากก็ตาม เพราะการชี้วัดความสุขจะมีความเกี่ยวข้องกับบริบททั้งในเชิงอัตวิสัยและวัตถุวิสัย อย่างไรก็ตาม ปัจจัยพื้นฐานของความสุขในบางระดับสามารถวัดได้ เช่น ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต การเข้าถึงศาสนา ปัญหาสังคมและสภาพแวดล้อมรวมถึงการมีธรรมาภิบาล

ในขณะเดียวกัน การพัฒนาดัชนีความสุขในแต่ละระดับจะแตกต่างกันไป เช่น ดัชนีในระดับชุมชนที่จัดทำขึ้นโดยชุมชนเพื่อใช้ในแต่ละชุมชนเองสามารถมีรายละเอียดได้มากกว่าระดับประเทศและระหว่างประเทศ โดยชุดชี้วัดของชุมชนอาจมีความแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาคจึงไม่จำเป็นต้องใช้เพื่อเปรียบเทียบระหว่างชุมชน ส่วนดัชนีที่ใช้ในระดับประเทศจะใช้เพื่อติดตามผลการพัฒนาประเทศโดยภาพรวม อาจกล่าวได้ว่าดัชนีความอยู่ดีมีสุข (Well-being Index) ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดผลการพัฒนาในแนวทางนี้อยู่แล้ว ซึ่งหากนำมาปรับใช้กับกรอบแนวคิดในปัจจุบันที่มีความเห็นพ้องร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ก็จะทำให้เป็นชุดดัชนีที่ใช้วัดผลและติดตามการพัฒนาอย่างเป็นทางการในระดับประเทศได้ โดยเฉพาะการนำตัวชี้วัดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงรวมอยู่ด้วย ส่วนดัชนีที่ใช้ในระดับระหว่างประเทศเพื่อใช้ในการเปรียบเทียบระดับการพัฒนาของประเทศต่าง ๆ ควรจะมีตัวแปรให้น้อยที่สุด แต่มีความหมายที่ครอบคลุมมากที่สุด โดยเลือกเฉพาะตัวแปรที่สามารถเปรียบเทียบ

เทียบกันได้ของแต่ละประเทศ เพื่อลดปัญหาในเรื่องความจำกัดของข้อมูล ตัวอย่างเช่น ดัชนีพัฒนามนุษย์ (HDI) ของ UNDP และดัชนีโลกแห่งความสุข (Happy Planet Index-HPI) ของมูลนิธิเศรษฐกิจใหม่ ในประเทศอังกฤษ ซึ่งใช้ดัชนีวัดเพียง ๓ ตัวเท่านั้น รวมทั้งในกรณีของ HPI ยังมีความก้าวหน้าโดยการนำเรื่องประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรเข้าไปคำนวณรวมอยู่ในดัชนีด้วย

ในกรณีของประเทศไทย หน่วยงานภาครัฐและภาควิชาการได้ดำเนินการพัฒนาดัชนีและตัวชี้วัดในระดับประเทศที่เกี่ยวข้องกับสภาพสังคมและการพัฒนาคน และการดำเนินการดังกล่าวมีความคืบหน้าไปมากพอสมควร ดังนั้น เพื่อให้มีการจัดทำข้อมูลสำหรับการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป จึงควรดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์ชุดตัวแปรและข้อมูลที่มีอยู่แล้ว เพื่อคัดเลือกและแบ่งกลุ่มชุดตัวแปรตามความเหมาะสม

ความสุขมวลรวมประชาชาติและเศรษฐกิจพอเพียง

ความสุขมวลรวมประชาชาติและเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนา และยังเป็นแกนหลักในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ ด้วย ดังนั้น จึงมีการส่งเสริมให้มีการศึกษาค้นคว้า วิจัย และหาแนวทางในการพัฒนาเกี่ยวกับดัชนีชี้วัดแบบใหม่ที่เน้นไปที่ความสุขของประชาชน โดยมีนักวิชาการและตัวแทนหน่วยงานจากประเทศไทย ประเทศภูฏาน และองค์กรระหว่างประเทศ อาทิ United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (UNESCAP) เป็นต้น ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในเรื่องความสุขมวลรวมประชาชาติ และเศรษฐกิจพอเพียง อันจะนำไปสู่การพัฒนาดัชนีชี้วัดที่เหมาะสมและก่อให้เกิดความร่วมมือในการทำงานร่วมกันต่อไป

๑. การนำเสนอแบบจำลองของภูฏาน (Phutan Model)

ความสุขมวลรวมประชาชาติ (GNH) มีนัยสำคัญต่อการปกครองในปัจจุบัน ด้วยเหตุผล 4 ประการ ได้แก่

- ผลกระทบด้านสุขภาพ (Health Impact)
- ผลกระทบด้านวิสาหกิจ (Enterprise Impact)
- ผลกระทบด้านความเป็นพลเมือง (Citizenship Impact)
- ผลกระทบด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนกับระบบนิเวศ (Ecological Impact)

๒. การนำเสนอเรื่อง ดัชนีความอยู่ดีมีสุข (Well-being Index)

ดัชนีความอยู่ดีมีสุข ได้มีการนำไปปฏิบัติใช้ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘

๓. UNESCAP ตระหนักเสมอเกี่ยวกับ ข้อจำกัดของ GDP ทั้งนี้เพราะ GDP ไม่สามารถแสดงถึงสถานะของการพัฒนา หรือมิติด้านระบบนิเวศได้ ประเด็นที่เราจะมุ่งเน้น คือ การปรับปรุงการดำเนินการทางเศรษฐกิจให้มีประสิทธิภาพ ในปัจจุบันได้มีความพยายามที่จะลดบทบาทของ GDP ในการชี้วัดผล

การดำเนินงานทางเศรษฐกิจลงและมุ่งเน้นไปที่การใช้ทรัพยากรเพื่อการดำเนินงานทางเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพใน ส่วนของประเทศไทยนั้นประสบความสำเร็จในการรอดพ้นจากความยากจนได้แล้วแต่ประเด็นคือ การบรรลุผลด้านการบริโภคที่พอเพียงและมีประสิทธิภาพ การอุปโภคในปริมาณมากขึ้นไม่ได้เป็นสิ่งที่รับรองว่าผู้คนจะมีความสุขมากขึ้น เศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชียเป็นตัวอย่างที่ดีชัดเจนในเรื่องการบริโภคที่ไม่มีประสิทธิภาพ

บทสรุปจากการประชุม (Summary)

- ความสุขในเชิงอัตวิสัยเป็นสิ่งที่ยากต่อการวัดและควรทำด้วยความระมัดระวัง ถึงแม้ว่าไม่อาจวัดความสุขได้ทุกประเภท แต่ควรหาวิธีวัดดัชนีความสุขที่เป็นวัตถุวิสัยได้ อย่างไรก็ตาม ความสำคัญในเรื่องนี้อยู่ที่การขับเคลื่อนไปสู่การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นความสุขของประชาชนเป็นหลัก
- ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรมีส่วนร่วมกันกำหนด “แบบจำลองความสุข (Happiness Model)” ของประเทศไทยโดยให้มีการแบ่งปันประสบการณ์ระหว่างหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ในด้านการทำวิจัย ทั้งเรื่องของแบบจำลองแนวทางการชีวิต วิธีการ การวัด และปัญหา ทั้งนี้ อาจปรับให้มีการใช้คำที่เหมาะสมด้วย เช่น อยู่ดีมีสุข หรืออยู่เย็นเป็นสุข
- การสร้างเครือข่ายระหว่างตัวแทนของสถาบันต่าง ๆ ที่มีความสนใจในเรื่องนี้ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน จะส่งผลให้เกิดประสิทธิผลการทำงานที่ดีขึ้น โดยอาจดำเนินการผ่านทางการประชุมหรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสัมมนาระดับปฏิบัติการในท้องถิ่น การสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มที่สนใจ และการประชุมระดับนานาชาติ เป็นต้น
- กระบวนการพัฒนาดัชนีชี้วัดความสุข จะต้องรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์การสำรวจในเชิงพื้นที่ที่มีข้อมูล ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับความอยู่ดีมีสุขอย่างแท้จริง ความสัมพันธ์ในเชิงบวกที่เกิดขึ้นในพื้นที่จะทำให้ผู้คนในท้องถิ่นพบความอยู่ดีมีสุขได้อย่างยั่งยืน
- ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องตระหนักถึงระดับความแตกต่างของนิยามในการชีวิตตั้งแต่ในระดับปัจเจกบุคคลจนถึงระดับท้องถิ่น ประเทศ และระหว่างประเทศ รวมถึงความสำคัญของการเปลี่ยนผ่านเชิงนโยบายสาธารณะ กระบวนทัศน์การพัฒนาและปรัชญาในระดับต่าง ๆ